

શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર (અમદાવાદ.)

“સંગઠન”

અક અને દિગ્દર્શક

શ્રી નટવરલાલ જી. મેંદાવાલા

(અંશિમ સાર અને ગાયનેના સર્વો દક્ષ લેખકને સ્વાધીન છે.)

મનેજર,
શ્રી એન. જી. કાયસ્થ.

વ્યવસ્થાપક,
શ્રી આર. કે. યાદવ.

— પ્રકાશક —

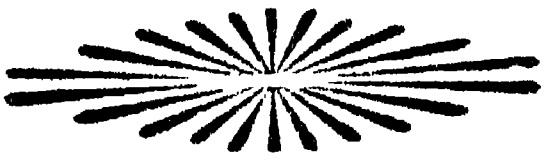
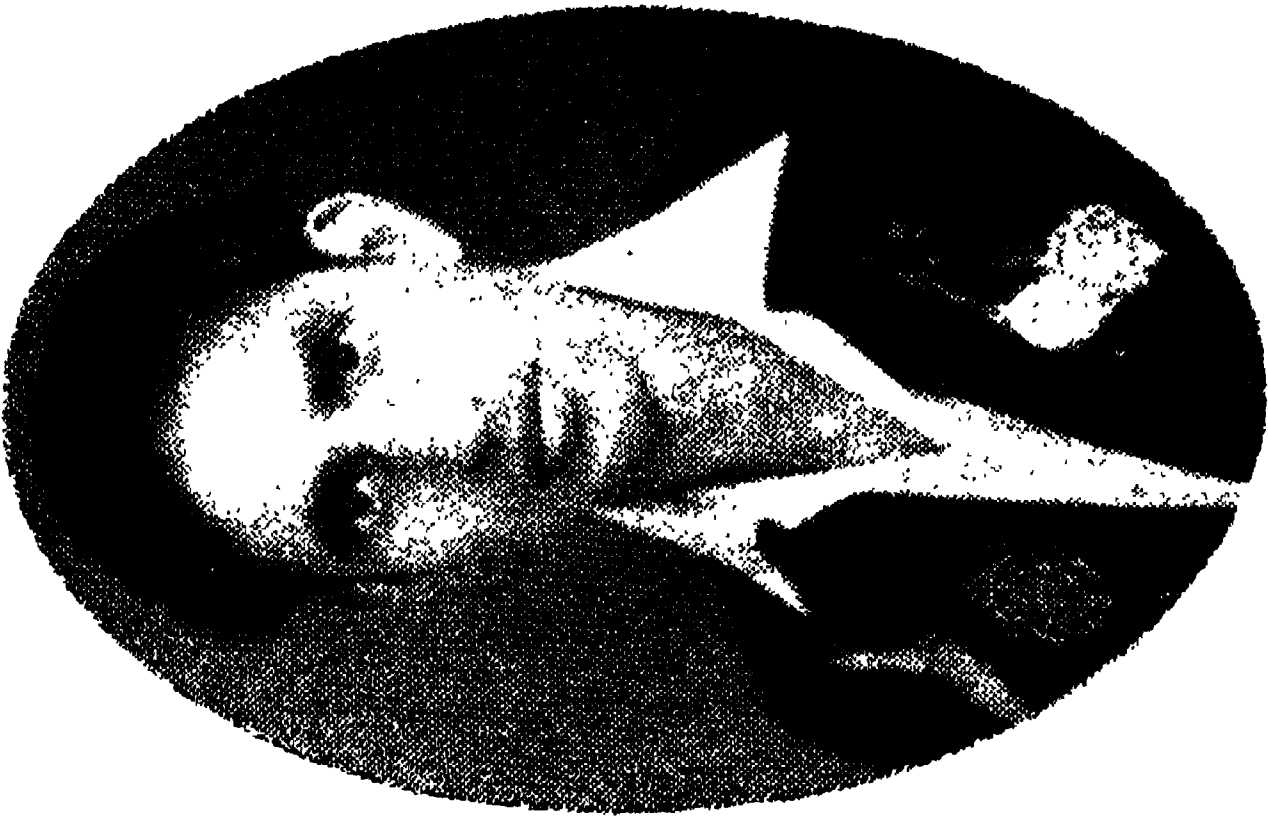
શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર.

સંવત ૧૯૯૬

ઈ. સ. ૧૯૪૦

મૂલ્ય ૦-૪-૦

શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર.

અનંતરાય-મી. જ્યોત સોસ્ટ્રી

જયોતીર મી. નરેન્દ્ર મહેતા.

મદન મી. ભાસ્કર ભેડા

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રધાનલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૨૨૩૦૬

કિંમત

૭.૪૦.

શ્રદ્ધાનામ

શંતિદુર્ગ

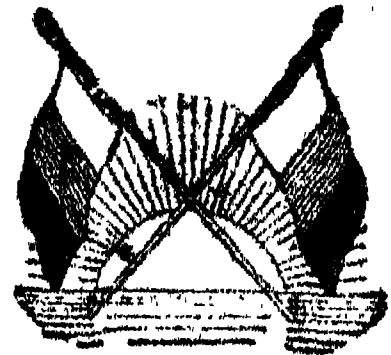
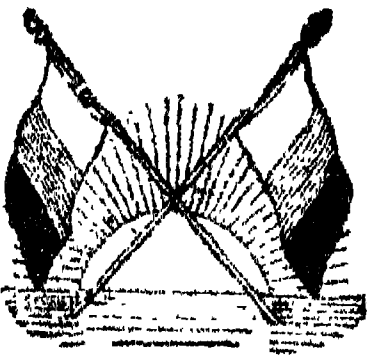
વર્ગીક

૪ - ૧

શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર

(અમદાવાદ.)

“સંગઠન”

લેખક અને દિગ્દર્શક

શ્રી નટવરલાલ જી. મેંદાવાલા

(સંક્ષિપ્ત સાર અને ગાયનોના સર્વ લક્ષ લેખકને સ્વાધીન છે.)

મેનેજર,

શ્રી એન. જી. કાયસ્થ.

વ્યવસ્થાપક,

શ્રી આર. કે. યાદવ.

— પ્રકાશક —

શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર.

સંવત ૧૯૮૬

મૂલ્ય ૦-૪-૦

ઈ. સ. ૧૯૪૦

—: પાત્ર પરિચય :—

—: પુરુષ પાત્રો :—

જવાહીર—એક આદર્શવાદી યુવાન.

અનંતરાય—બાહ્ય આડંબરી સમાજ સુધારક.

જગમોહન—અનંતની જાળમાં ફસાનાર જવાહીરના મોટાભાઈ.

શ્રીજમોહન—એક લાખોપતી અનંતનો તેના જેવોજ મીત્ર.

રામો—સમજી છતાં પેટ ખાતર કાળાં કરતો અનંતનો નોકર.

કાશીગીર—અનંતની વાકજાળથી ભરમાઈ જનાર એક સાધુ.

લાલા—અનંતનો મુસ્લીમ સત્યપ્રેમી નોકર.

નરસીંહ—મીલના ત્રાંસલ ખાતાનો માસ્તર.

મફત—ત્રાંસલખાતાને મુકરદમ

—: સ્ત્રી પાત્રો :—

શાંતી—દેશનેબલ પણ પાછળથી સર્વસ્વની છાવર કરતી આદર્શ યુવતી.

સુલક્ષણા—શાંતીની ભક્તિના નામે છુપા પાપો કરતી મા.

ભારતી—માતૃભૂમી ભારતી.

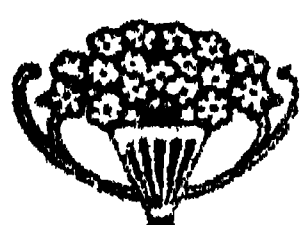
મીઠી—વાઈડીંગમાં કામ કરતી ચાલાક સ્ત્રી.

ઉપરાંત—મીત્રો, યુવાનો, બાળાઓ, ભીખારીઓ, બાળકો વિ.

વીનુ
ચંદ્રવદન
ભીમો
શંકર
મહંમદ

જવાહીરના સેવા મંડળમાં
કેળવણી લેતા બાળકો.

આભાર

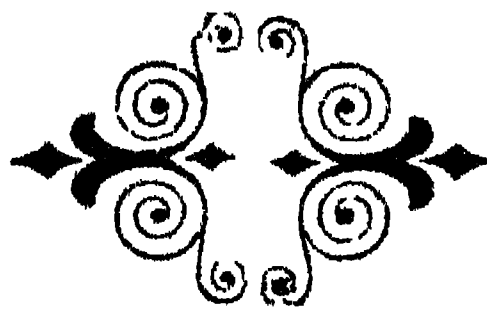
શ્રી પ્રમુખ સાહેબ, તથા પ્રેક્ષક વર્ગ,

શ્રી નટવરલાલ જી. મેંદાવાલાએ અમારૂં શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર શુભ જનસેવાર્થે, તેમજ ખીજ શુભ આશયોથી અમેને સ્થાપીત કરવા પ્રેરણા કરી, અને પોતાના કીમતી સમયનો અમુલ્ય ભોગ આપી મંદિર માટે “સંગઠન” નાટ્ય પ્રયોગ લખી આપી અને તેનું દિગ્દર્શન કરી અમેને ઝણી કર્યા છે. અમારો આદર્શ એકજ માનવધર્મનું મહત્વ, સમાજના સડા દુર કરવા, જનસેવા, વિ. વિ. શુભ માર્ગે નાટ્ય પ્રયોગથી જોડણું બને તેટલું કરવાનો આશય છે. આ નાટ્ય પ્રયોગમાં ઘણીએ તૂટીએ હશે, પરંતુ અમે ઉગતા યુવાનોનો આ લઘુ પ્રથમ પ્રયત્ન હોવાથી આપ દરગુજર કરી ક્ષમા આપશો.

જ્યોતે અમે શ્રી પ્રમુખ સાહેબ, શ્રી નટવરલાલ, શ્રી લાલભાઈ શ્રી જ્યંતીલાલ શર્મા તથા શ્રી સોલંકી તથા અન્ય સહકાર આપનાર વડીલો, ખંધુઓ તેમજ મંદિરના સભ્યોનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માની વિરમવા જન માગીએ છીએ.

તમારા આભારી,

શ્રી નગીનલાલ જી. કાયસ્થ મેનેજર.
શ્રી રણછોડલાલ કે. યાદવ વ્યવસ્થાપક.

આ ચોપડી ધી મહેન્દ્ર પ્રિ. પ્રેસમાં રતનપોળ ગોલવાડ નાકે
છોટાલાલ ખાલચંદ દોશીએ છાપી.

લેખકના બે બોલ.

સુર પ્રમુખ સાહેબ અને અન્ય મહાશયો તથા બહેનો,

“સંગઠન” આ નાટ્ય પ્રયોગ ‘શ્રી આર્ય અભિનય મંદિર’ સ્થાપિત કરવાની ઉચ્ચ ભાવનાથી લખાયેલ છે. મુક્તિ કેને નથી બહાલી? એ પ્રશ્ન આજે તો સમજાવવો નથી રહ્યો. પરંતુ મુક્તિ માટે મહેનત છતાં મુક્તિ કેમ નથી મળતી? એ પ્રશ્ન સહુને મુંઝવી રહ્યો છે. અને મેં મારા અલ્પ બુદ્ધિથી તે બતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે મને આશા છે કે આપ મારા આ પ્રયાસને સફળ બનાવવામાં સાથ આપશોજ. કિનારો દેખાય છે પણ નૈયા કિનારો શાને નથી પહોંચતી? એક વખત એ હતો... કે માતૃભૂમિના ગુણગાન હશે દીશામાં ગુંજી ઉઠતા, પણ આજે એજ લોહી કાયર શાને?

મેં પ્રયાસ કર્યો છે સત્ય દિશા દર્શાવવાનો, ધણા વર્ષોથી ઉર્મીઓ ઉભરાતી હતી, સમય આવ્યો; એને પ્રગ્ન સેવામાં મૂકવાનો. આ મારું પ્રથમ સાહસ છે. તો તેના આદર્શો તરફ ધ્યાન આપશો, અને તૂટીઓ તો ધણીજ હશે તો દરગુજર કરી ઉગતા યુવાનોના આ સુપ્રયાસને પ્રેક્ષક વધાવી લેશો એ આશા છે.

મને સાથ આપવામાં સૌથી પ્રથમ બાઇ આર. કે યાદવ તથા બાઈ પુન્નબાઈ સાલંકી તથા દુધાબાઈ લેવા તથા બાઈ જયંતકુમાર સાલંકી, બાપુ બરોડીયા, મારા લઘુબંધુ એન. જી. કાયસ્થ વિ. મી. ચંદ્રકાન્ત દેશાઈ, મી. તરેન્દ્ર મહેતા, મી. પ્રો. અડાલજી, મી. ચંદુ કપ્ટન, મી. સી. કોન્ટ્રાક્ટર, મી. અનુપ, મી. એમ. શુક્લ, અને શ્રીયુત દીપક સાહેબ, વિ. અન્ય બંધુઓ, અને મંદિરના અન્ય બાઇઓ તથા કેમીકના ગાયનો બનાવવા માટે બાઈ બાપુ બરોડીયા તથા કવી શંકરલાલ બ્રહ્મભટ્ટ તથા બાઈ જયન્તીલાલ એ. શક્તી કે જેઓએ મને સુંદર સાથ આપી પ્રીમતી સમયનો ભોગ આપ્યો છે; બાઈ સુંદરલાલ એન. જાદવ તથા બાઈ ગણપતરામ નાયક, બાઈ બાપુ થોરાટ તથા બાઈ શંકરરાવ મોરે, બાઈ ‘ચંપકલાલ રાજાણી’ અને મહેન્દ્ર પ્રેસવાળા શ્રી છોટાલાલ વિ. વિ. અન્ય વડીલો મંદીના દરેક બાઈઓ વિ. એ મારા નાટ્ય પ્રયોગને જેમ બને તેમ સુંદર રૂપમાં રજુ કરવામાં મને જે સાથ આપ્યો છે તે માટે હું એમનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. •

અને પ્રમુખ સાહેબ તેમજ પ્રેક્ષક વર્ગ પાસેથી અમારી ભૂલો માટે ક્ષમા ચાચી વિરમું છું. અસ્તુ.

તમારો આભારી,
નટવરલાલ જી. મેંદાવાલા.
ના વહેમાતરમ્

ટુકસાર.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો—જવાહીરની મોટાભાઈની સ્વાર્થવૃત્તીઓ તરફ ધૃણા. અચાનક જગમોહનનું આવવું. જવાહીરને દારૂની ખાટલીઓ લઈ આવવા હુકમ કરવો જવાહીરનો વિનયથી અનાદર, જગમોહનનું ગુસ્સે થવું દરમિયાન બે મિત્રોનું આવવું. જગમોહનને ચઢાવી જવાહીરને ઘર બહાર કઢાવવો.

પ્રવેશ બીજો—‘ભારતીમાતા’ બંધન હાલતમાં પોતાની મુક્તી માટે પ્રભુપાસે પ્રાર્થના આકાશવાણીથી સામેથી આવતા જવાહીરને સંસ્કાર આપવા પ્રભુપ્રેરણા.

‘જો યુવાન જાગે તો ઉદ્ધારે આખા દેશને,

બંધનમુક્ત તું થાય, ઉદ્ધારે આખા દેશને.’

ત્યાંજ જવાહીરનું રણડતાં આવવું. જવાહીરના આદર્શ જોઈ સત્ય શું છે તે સમજાવવું.

પ્રવેશ ત્રીજો—ત્રાંસલ ખાતાના માસ્તરની રૂમ, મીઠીને પોતાની બનાવવા નરસિંહ માસ્તરની જાળ. મફત મુકરદમની જાળ ગુંથવામાં મદદ, અને ઝવેરીને બોલાવાજવું, ઝવેરીનું આવવું પોતાના દાગીનાની વાહવાહ બોલવી, જવું. પછી ચાલાકીથી મીઠીએ પોતાના શીયળને બચાવી લેવું.

પ્રવેશ ચોથો—અનંતરાય, ભક્તાણી સુલક્ષણા સાથે પ્યાર-ચેષ્ટામાં. ત્યાં હરિજનનું આવવું. અને પોતાના છોકરાને ક્રિશ્ચિયન બનતો અટકાવવા મદદ માંગવી. અનંતનો દંભીડોળ, વિનંતી કરતાં હું હરિજન છું. અને વૃદ્ધનું જાહેર કરવું. સુલક્ષણાનું ચોંકી ગુસ્સે થવું. હરિજનનું નિરાશ થઈ ચાલ્યા જવું. અનંતરાયનું સુલક્ષણાને મનાવવું. એટલામાં શાંતીનું આવવું. પોતાની માતાનું આ કાળું કૃત્ય જોઈ, સામનો કરવા નિશ્ચય. પોતાનું

કૃત્ય હુપાવવા સુલક્ષણાની કેશીવ, શાંતીની પોગળ ખુલ્લુ કરવાની હીંમત. સુલક્ષણાનું ગલરાવું. અનંતે શાંતીને બેહોશ કરવી ને રામા સાથે જંગલમાં ખુન કરવા મોકલી દેવી. સુલક્ષણા દોષિત છતાં પુત્રીનું ખુન થશે એ લાગણીથી બેહોશ.

પ્રવેશ પાંચમો—જંગલમાં જવાહીરની પ્રભુપ્રાર્થના. ત્યાં રામાનું બેહોશ શાંતીને ઉપાડી આવવું. જવાહીરનો ઉપદેશ, રામાનો હૃદયપટ્ટો. શાંતીની પ્રેમચાચના જવાહીરનો સત્ય નિર્દેશ કે:—

‘તને આશા હશે દીલમાં, સુખી સંસાર માંડીશું;
મને આકાંક્ષા છે ઉરમાં, જીવનમાં જંગ ખેલીશું.’

શાંતીની ત્યાગવૃત્તી દર્શન:—

‘દેવ પર્વત ચળે કેા કાળ, શાંતી કદી ચળશે નહિ,
કરતાં સેવા ગરીબની, પાછી કદી પડશે નહિ.’

શાંતીના આદર્શો જોઈ જીવનસાથી બનાવવા જવાહીરની તૈયારી, માતૃભુમીને ચરણે જીવન અર્પવા પ્રતીજ્ઞા.

પ્રવેશ છઠ્ઠો—મથુરનું પોતાની કેામને થતા અન્યાય માટે બખાળા; ત્યાં શ્રીજમોહનનું નરસિંહને ત્યાં ઉધરાણીએ આવવું. મીઠીપર મોહીત થવું. મીઠીનો શ્રીજમોહનને મુખ બનાવવાનો સ્વગત નિશ્ચય, લેણાનીચે દબાયેલ માસ્તરનું ઉંચાનીચા થવું. મરૂતનું સમજાવવું.

પ્રવેશ સાતમો—સુલક્ષણાનો પ્રશ્નાતાપ. અનંતરાયની બેદરકારી સુલક્ષણા પોતાના પાપનું પાયશ્ચિત કરવા અનંતરાયનો ત્યાગ. રામાનું આવવું. શાંતીનું ખુન નથી કયું તે કબુલ કરતાં અનંતરાયનો ક્રોધ. રામાનો વિનયથી સામનો. પણ ક્રોધી અનંતનું ક્રોધે ભરાવું. રામાનું ખુન.

પ્રવેશ આઠમો—સમાજમાં બાહ્ય કહેવાતા સુધારકો વૈશ્યા જીવનમાં પાછળથી અનંતનું આવવું. શ્રીજમોહનને નીચેાવી લેવો દારૂના નશામાં ચંપા પર શ્રીજમોહનનો બળાત્કાર પહેલેથી નક્કી કર્યા પ્રમાણે ચંપાની રીવોલ્વરની ધમકી પણ.....ધમકી આપતાઅચાનક.....બાર થયોને.....શ્રીજમોહનનું ખુન. દારૂ લઈ આવતા લાલા પાછળ પોલીસનું આવવું. અનંતનું નાસવું. ચંપા પરહેજ.

અંક બીજો.

પ્રવેશ પહેલો—જગમોહનની વર્ષગાંઠ, સ્વગત જવાહીરના વિચાર. અનંતનું આવવું. જગમોહનના વિચાર જાણી તેને પણ સાફ કરી નાખવાનો નિશ્ચય. લાલા સાથે બંગલેથી સ્ટેમ્પ અને દવાની બાટલી મંગાવવી. દારૂમાં બનેલ જગમોહનને દારૂમાં દવા પાવી. જગમોહનનું બેહોશ થવું. જગમોહનને ઠેકાણે કરવા અનંતરાયનો હુકમ.

પ્રવેશ બીજો—મીઠી અને મુકરદમનો વિવાદ. દારૂ છોડી દેવા મીઠીનું દબાણ. મથુરનું આવી ચોકવું, એટલામાંજ નરસિંહ માસ્તરનું આવવું, મથુરને મારવા લેવો, જવાહીરનું વૃદ્ધ સાથે આવવું, નરસિંહનું ક્રોધે ભરાઈ ચાલ્યા જવું, મફતને જવાહીરનો ઉપદેશ.

‘આપણે બધાએ હિન્દુઓ, એકજ પ્રભુને ભજનાર, સાચું કરીશું સંગઠન, તોજ....મુક્તિ...મળનાર.’
મફતની સાન ઠેકાણે આવવી, ને નરસિંહ માસ્તરને પણ ઠેકાણે લાવવા નિશ્ચય.

પ્રવેશ ત્રીજો—શાંતી....કામ, ક્રોધ, લક્ષ્મી વિ. સંસારના કાવાદાવા વિચારી રહી છે ત્યાં જવાહીરનું આવવું, આજનો યુવાન સત્ય ભૂલી રહ્યો છે તે સમજાવવું.

‘છવાયા છે પડળ અંધકારના, યુવાનો સત્ય ભુલ્યા છે, યુવાની આવતાં સુંદરી સુરામાં, ભાન ભુલ્યા છે.’
પોતના સેવામંડળમાં રૂ. ૧૦૦૦૦ નું ફંડ લેણું થયું છે. અને તેમાંથી ગરીબોની ઉન્નતિનો સાચો રાહ એક માત્ર ‘રેંટીઓ’ જ છે માટે કાંતણુવર્ગ ખોલવો, કેટલીક ગરીબ બાળાઓનું રેંટીયા સાથે આવવું, જવાહીરનું બહાર જવું, બાળાઓના ગયા પછી ભારતીમાતાનો શાંતીને સ્ત્રીશક્તિ નિર્દેશ, પછી જવું, અનંતનું આવવું, શાંતીને ઉપાડી રવાના થવું.

પ્રવેશ ચોથો-સુલક્ષણા ગાંડી હાલતમાં, કરેલાં કૃત્ય માટે પ્રશ્નાતાપ, જગમોહનને અચાવી યુવાનોનું આવવું, સમજાવી સેવા-મંડળમાં લઈ જવું, અપકાર ઉપર ઉપકાર કરનાર લઘુબંધુ પાસે જતાં આનાકાની, યુવાનોનું સમજાવી લઈ જવું.

પ્રવેશ પાંચમો-નાના બાળકોનો જવાહીર સાથે વાર્તાલાપ.

‘જે સંસ્કાર પડે બાળકને, તે ભારત સુધારી છે

સોનું છે કાચું દેશનું, સૌ દુઃખ નીવારી છે.’

ત્યાંજ જગમોહન ને યુવાનોનું આવવું, પાછળથી પ્રશ્નાતાપમાં અંધ બનેલ સુલક્ષણાને લઈ મીઠીનું આવવું, અન્યોઅન્ય સત્ય સ્કેટ, શાંતી હાજર ન હોવાથી સુલક્ષણાની શંકા અનંતરાય ઉપર, લાગણીવશ માતાનું પુત્રીપ્રેમથી બેહોશ થવું.

પ્રવેશ છઠ્ઠો-બાળકોની પોતપોતાને ઘેર જતાં જતાં મહાન બનવાની અમરઆશા, એટલામાં વીનુની નજર એક મવાલી પર પડવી, જે એક બહેનને સતાવી રહેલ છે, ગમે તે ભોગે મવાલીને સ્વાદ અખાડવા નિર્ણય, સાહસ કરી, મવાલી પર તૂટી પડવું, ત્યાંજ એક યુવકનું આવી હિંસા અને અહિંસાનો ભેદ સમજાવવો.

પ્રવેશ સાતમો-મીઠી અને મફતની માસ્તરને સુધારવા માટે રમત નક્કી કરવી. માસ્તરને સ્ત્રી ચરિત્રથી મ્હાત કરી હસ્તાવેજ લખાવી લેવો, રમતમાં પાર ઉતરવાથી મીઠી ને મફતનો હર્ષ.

પ્રવેશ આઠમો-કાશીગીરનું અનંતને ત્યાં હસ્તાવેજ લેવા આવવું, દંભી સ્વાર્થી અનંતનો ઈન્કાર, નિરાશ થયેલ કાશીગીરનો શ્રાપ.

શ્રાપથી બ્યાકુળ અનંતનું ગભરાવું, લાલાને બ્રાન્ડી લાવવા તેમજ ઇશ્વર કોણ છે તે બોવા, શાંતીને કેદ કરી છે તે રૂમની સ્વીચ દબાવવા કહેવું.

સીન ટ્રાન્સફર.

નશામાં મદમસ્ત બનેલ અનંત ભાન ભૂલી શાંતીને તાબે થવા ફરમાન, શાંતીનો સામનો, નેકદીલ લાલાની શેઠને વિનંતી લાલાને અનંતની ધમકી, ત્યાંજ જગમોહન, જવાહીર ને સુલક્ષણાનું આવવું, અનંતનું નાસવું મા દીકરીનો કફળ મેળાપ.

ધોમ ધમે છે અને મગજ તપે છે

તો ગરમીનું સહાયક તથા વાળનું રક્ષક,
સેંકડો સટીફીક્ટો તથા અભિપ્રાયો મેળવનાર,
રજીસ્ટર્ડ આ રહ્યું તમારું

વરલકર પ્રાણી તેલ

તમોને તાજગી બક્ષવાને, તમોને શાન્તિ અર્પવા માટે.
તમારા વાળના મુળને પોષણ આપી અજબ વૃદ્ધિ કરવા
તમારી સેવામાં હાજર છે.

માથના દુઃખાવાને નાબુદ કરે છે,
તેમજ મગજના થાકને દુર કરે છે.

માટે વરલકર પ્રાણીજ માગો અગર નીચેના સરનામે મળો.
અંબેલી, મોગરો, ગુલાબ, બોરસલી, હાતીમ બોઇલ મળસે.
હજારો પુલોની ખુશબોથી મધમધતું.

વરલકર સ્નો તથા બ્રીલીયન્ટાઈન વાપરો.

સોલ એજન્ટ:—

પી. મંગળદાસ એન્ડ કં. (ચાહવાળા)

૧૯૧૬, ગાંધીરોડ ચાર રસ્તા-અમદાવાદ.

ચરમા ખરીદવાનું એક જ વિશ્વાસપાત્ર સ્થળ:—

■ ખરા પેખલના ચરમા ■

■ રી મ લે સ ચરમા ■

■ કુકેસના ચરમા ■

■ થંડા ગોગલ્સ ■

ખરીદો ❀ **ચરમા** ❀ ખરીદો

ડોક્ટરના નંબર પ્રમાણે તથા આંખો તપાસી કિંમત
કિંમતે ચરમા બનાવવા.

મળો યા લખો:—

ડૉ. રાજેન્દ્ર નવગળ પીર-અમદાવાદ.

ઉઘડે છે !

ઉઘડે છે !!

ઉઘડે !!!

શ્રી શક્તિ સંગિત વિદ્યાલયનો

નવા વર્ષનો નવો વર્ગ

કે જેમાં

બાળકો, બાલીકાઓ, યુવાનો, બહેનો, તેમજ સંગિત

શીખનારા મોટે અમુલ્ય તક !

તમે સંગિત શીખવા ચાહો છો ? તો હમારી સુલાકાત જરૂર લેશો.

અમારે ત્યાં શાસ્ત્રિય પદ્ધતિથી દરેક વાજંત્ર ગાતા તેમ

વગાડતાં શીખવવામાં આવે છે.

વ્યવસ્થાપક,

મેનેજર,

સોમનાથ બ્યાસ [પટપટ]

રમણલાલ શાહ

કે. રીચીરોડ, પાલપોળ પાસે-અમદાવાદ.

દાર્ઘ્ય:— સવારના ૮ થી ૧૧ સાંજના ૬ થી ૧૦

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો—સુલક્ષણાનો પ્રશ્નાતાપ, શાંતી પાસે માફી માંગવી, જગમોહનનું આવવું, લાલાનો અફસોસ, જવાહીરનું સાંત્વન.

‘હિંદુ ઔર મુસલમાં, ઇક દુજે કે ભાઈ હૈ,
શીખ, ખ્રીસ્તી કયા પારસી, સબકી ભારત માઈ હૈ.’

જવાહીર ને શાંતીનો હસ્ત મેળાપ, લાલાની મુખારકબાદી લગ્ન માટે લાલાનો આભાર માનવો, લાલાની દીલગીરી, જવાહીરે ફરજ સમજાવવી, હિન્દુ મુસ્લીમ એક થવા હાકલ કરવી, વફાદાર લાલા મુસ્લીમોને દેશ પ્રત્યે કેટલું બહાલ છે તે દર્શાવવું.

‘મુસલમાંકો અપના મઝહબ, જનસે પ્યારા હૈ,
વૈસાહી હર મુસ્લીમકો, વતન ભી પ્યારા હૈ;
મીલાંકે હાથ હિન્દુસે, કરેંગે દેશકી સેવા,
વતનકે લીયે ખુન બહાદેંગે, કરેંગે દેશકી સેવા.’

દરેક મીત્રોની માતૃભૂમીની મુક્તિ માટે પ્રતિજ્ઞા.

પ્રવેશ બીજો—ભૂખ તેમજ તૃષ્ણાતુર અનંત બેહાલ હાલતમાં રાહદારીઓ આજુ આપવા, પણ ખાય શી રીતે? પનીહારીઓનું આવવું. બંને બેનપણીઓ વચ્ચે સંવાદ, અનંતને પાણી પાવું. અનંતને સત્યનું ભાન થવું. કરેલા કર્મની સજા ભોગવવા કુતરાના મોતે મરવા તૈયારી.

પ્રવેશ ત્રીજો—દારૂ છોડ્યા પછી સુધરેલ નરસિંહ માસ્તરનો પોતાના ભૂતકાળના કર્મો માટે પ્રશ્નાતાપ. મફત ને મીઠીના લગ્ન પોતાને હાથેજ કરી આપવા. પોતાને લાખી આપેલી મીઠકતનો સદ્ઉપયોગ કરવા મીઠીનો નિર્ણય. મથુરનું આવવું. દુનિયામાં કોઈ ઉચ્ચનીય નથી એમ નરસિંહ માસ્તરનું કબુલ કરવું. અને જવાહીરના ગુણગાવા નરસિંહ તેમજ મથુરનું જવું. મફત અને મીઠીનો સુખી સંસાર.

પ્રવેશ થોથો—અનંતનો હૃદયકાટ પ્રજ્વાલાપ. કાશીગીરું સાંત્વન.

‘ ઇશ્વર તાવે છે, તગેડતો નથી.

ભૂખ્યો ઉઠાડે છે, સુવાડતો નથી. ’

અનંતને પ્રભુનું આત્મદર્શન.

“ સીન ટ્રાન્સફર ”

જાહેરસભામાં દરેક કેમના ભેદભાવ છોડી માતૃભૂમીના દુઃખ દુર કરવા જવાહીરની હાકલ. ઉપકારવશ અનંતનું બેહોશ થવું. જવાહીરનું અનંત પાસે દોડી જઈ હોશમાં લાવવા, અનંતરાય આજ દશાને પાત્ર છે. તેમ લાલાનું અને જગમોહનનું કહેવું. જવાહીર ‘ ક્ષમા વિરખ્ય મુષ્ણમ્ ’ એ પ્રલોકની યાદ આપે છે. મોટાભાઈ.....

‘ પાપ દોષિત છે, પાપી નહિ !

ઇર્ષા દોષિત છે, સ્પર્ધા નહિ !

અભિમાન દોષિત છે, સ્વમાન નહિ ! ’

જવાહીરની અનંતે માફી માંગવી. જવાહીરનો ઉપદેશ. કે જે હિન્દના દરેક સંતાનો સેવાનામે સ્વાર્થ સાધવો તજી દે તો.

“અમર બને આ રાષ્ટ્રવજ, સાચું બને જે સંગઠન.

મુકતી માતાની થાય, સાચું બને જે સંગઠન.”

શાંતીએ સ્ત્રીઓની સ્ત્રીશક્તિ કેટલી ! તે સમજાવવું. બધાની આઝાદી માટે પ્રતિજ્ઞા.

“ ભારતી માતાનું પ્રગટ થવું.”

પોતાના બહાલસોયા સંતાનો પાસે મુકતીની લિક્ષા માંગવી. માતૃભૂમીની માંગણી સંતોષી ઋણ અદા કરવા બધાની પ્રતિજ્ઞા.

માતૃભૂમી ભારત ઝીન્દાબાદ.

ગાયનો

“ સ્તુતિ ”

પ્રથમ સ્મર હરિ ઐ નિરંજન
દુઃખ નિવારો, પાપ સહારો, જન્મમરણ લવમાયા તારો
કાપી કુમતી, સ્થાપી સુમતી, બાળક નાના નાથ ઉગારો
વસો નિરંતર દીલ હમારા, આવ્યા શરણ પ્રભુજી પ્યારા
નિરંજન, નિરાકાર, હણોવિકાર અપી સુવિચાર. પ્રથમ.
—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૧)

જવાહર—

કહું કેને ? વિલાપો આ, શા છે હૃદય પ્રલાપો,
સમજી કયાંથી બાળક હું છું, સત્ય પ્રભુજી બતાવો
માતપિતા મમ સ્વર્ગે સીધાવ્યા, ગોદ વિના નોધારો
સ્વાર્થ સાથે વડિલ બ્રાતા, ભૂલી સત્ય વિચારો
સ્વાંગ સાધુનો નજરે જોતાં, કંઈક ગરીબને કરે રોતાં
વિલાસ વૈભવ પોષી રહ્યા, એ આડે દુર્ગ સુધારો.
સત્ય પ્રભુજી બતાવો.
—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૨)

ભારતી—

આવો આવો વિશ્વવિભુવર આવી ઉગારો નાથ
દીનદશામાં સડી રહી છું, જોઈ રહી તમ વાટ. આવો.
નિર્દોષના બલી ચડે છે, જુદી સીતમ હૃદયાર કરે છે,
કુપુત્રો પાપો કરી રહ્યા છે, માંડી વિષયના હાટ. આવો.

હિંમત ગઈ છું હું હારી, લકત વલસલ લો મને ઉગારી,
આશા તાર રહ્યો છે તૂટી, વધી રહ્યો ગભરાટ. આવો.
હૃદયવિણા, બેસુરી બની છે, કુંજ હરિઆળી સુકઈ ગઈ છે,
કેમળ કળીઓ કરમાયે છે, ખૂટી રહ્યો પ્રભરાટ. આવો.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૩)

જવાહીર—

‘ દુઃખ વિના....સુખ ના આવે, ’
દુનિયા કહે છે કે.....દુઃખ વિના.....
વળી કહે છે કે સુખમાં છદ્દી ના જશે—

‘ સુખ સંપત્તી ભાન ભૂલાવે,
શી રચના છે પ્રભુની લીલાની:—

‘ યુવાની આશા જૂલે જૂલાવે

પ્રેમના નામે પાપ કરાવે,

સુરા સુંદરીમાં સહુ રાચે,

એક ઇસારે એના નચાવે

દુઃખ વિના ’

અને એમાં અંધ બની:—

‘ સ્વાર્થ સાધુઓ સેવા નામે,

અચશ આરામ ઉડાવે,

માયા, મોહમાં મન ચળી જાયે,

સત્ય કે ના સમજાવે

દુઃખ વિના ’

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૪)

મીઠી—

આજસુધી હું કળી હતીને, હવે બની છું પુલ
યૌવન બાજ ખીલ્યો જોઈને, મદન કટાક્ષે દીલ જોઈને
કંઈક જમર મુજ પાછળ લમતા, બનીને બસ મશગુલ આજ.

અમોલી દેહલતાના બૂલે, કંઈક પામરો સુધબુધ ભૂલે;
એક અમારી હા, ના માટે, ચૂકવે મોંઘા મૂલ. આજ.
નાઝ હમારા કંઈક ઉઠાવે, પ્યાર બતાવી અમને બનાવે,
સમજે ના સ્ત્રી ચરિત્રને, એ કરતાં મોટી ભૂલ. આજ.
—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૫)

નરસિંહ અને મીઠી—

નરસિંહ—મીઠી ઘોને હૃદય કેરા દાન, ખોલો ધુંધટડો

મીઠી—રહેવા ઘોને થશે કોઈને જાણ

નરસિંહ—ખોલો ધુંધટડો....

મીઠી—રહેવા ઘોને....

નરસિંહ—વિરહ વેદના વેઠાય ના, વાગ્યા નયન જાણ.

મીઠી—નથી વર મીલ છે, માનો ચતુર સુજાણ.

નરસિંહ—ખોલો ધુંધટડો....

મીઠી—રહેવા ઘોને.....

નરસિંહ—રાજ માફ છે, વતે છે, નરસિંહની આણ

મીઠી—નથી આજની હું છું, સદાની મહેમાન

નરસિંહ—ખોલો ધુંધટડો

મીઠી—રહેવા ઘોને....

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૬)

જવાહીર અને શાંતી—

જવાહીર—પ્રેમ પ્રવાસી

શાંતી—પ્રેમ પરિમલ

બંને—એક બનીને જીવીશું જીવન પ્રેમ.

જવાહીર—પ્રેમ સાગરે સ્નાન કરીશું,

શાંતી—પ્રેમથી જીવ સાગરને તરીશું. પ્રેમ.

જવાહીર—અમર પ્રેમની અમૃત ધારે,

શાંતી—સેવા મંત્રને અપીં જીવન. પ્રેમ.

જવાહીર—વિષથી પ્યારના બંધન તોડી,
શાંતી—શુદ્ધ પ્રેમથી આત્મા જોડી. પ્રેમ.

જવાહીર—જન્મભુમિના દુઃખ દુર કરવા,
શાંતી—હૃદયે અપીશું આ તન મન. પ્રેમ.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૭)

નરસિંહ અને મદ્રત—

નરસિંહ—મહેનત હું કરી મુવો, ફળ બીજા આખે જુવો
મદ્રત—એતો એમજ ચાલે જગતની રીત છે.

રોવું ધોવું રહેવા દોને, એકદીન વસૂલ થાશે
તમારી સાથે વેર કરી એ ફેગટ ફેરા ખાશે.

નરસિંહ—મીઠી રૂપી અત્યારે આડી ભીંત છે.

મદ્રત—એતો એમજ ચાલે, જગતની રીત છે.

નરસિંહ—દેખીતી આંખે ઝેર પાય તે શી રીતે જોવાય
ઘરનાં છોકરાં ઘંટી ચાટે, આટો બીજા ખાય.

મદ્રત—એતો હાર્યા તમે ને એની જીત છે.

નરસિંહ—મહેનત.....

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૮)

નતકી—

જાવો, હટ જાવો, નાહી, છેડો ધનશ્યામ,
શ્યામ, શ્યામ, શ્યામ, નાહી છેડો ધનશ્યામ. જાવો.

બજાકે બંસીકી તાને, દીલ છીન લીયે જાતે હો,

છૂપાકર સાંવરી સૂરત, મેરે દીલકો લુભાતે હો. જાવો.

સાસ લડે ઘર મારે તાના, કાહે બજાવે બંસી કાના

જગકી લાજકો બૂલ ગઇ મેં, એક યાદ તિહારી હૈં કાના. જાવો.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

અંક બીજો

(૯)

મિત્ર—

એ મદીરા પાન કરનારા, જીવો મસ્તાન છે,
ખ્યાલીમહીં શુલતાન રહેનારા, જીવો મસ્તાન છે.

‘કાચની ખ્યાલી મહીં, અમૃત લયું’ આ છે પીણું,
ના પીધું તે મુખ છે, અમૃત લયું’ આ છે પીણું.’
મુખથી વહે ના ના છતાં, પીવા મહીં મસ્તાન છે.

‘દીલમહીં પાપો લયો, ઉપર જીવો તો નેક છે.
નકપંથે લઈ જનારી, દુષ્ટ મદીરા એક છે.’
દુર્બળ છતાં એ પોષવામાં, મસ્ત હિંદુસ્તાન છે.

બાળુ બરોડીયા—

(૧૦)

મીઠી—

વિરહીણી બાળા હું,
મીઠું દહીં હૃદયમાં થાય.

પપૈયા પિયુ પિયુ પુકારે,
પુલકીત ઉમીં થાય. વિરહીણી.

પુષ્પ ખીલ્યાં યૌવન ઉપવનનાં,
સૌરભ મીઠી મહેકે તનમાં.

ખોળી રહી છું કેઠક રસીકવર,
વેદના ના વેઠાય. વિરહીણી.

સ્વર્ગ સુખનાં સ્વપ્ના આવે,
પ્રિયુ પ્રિયતમ વિના કશું ના ભાવે.

રજની મીઠી હું છું ચકેરી,
ચંદ્ર દરશ ના થાય. વિરહીણી.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા—

(૧૧)

મક્ત અને મીઠી—

મક્ત—ખોલોને મુખડું આજ રસીલી ઓ પ્રેમથી
ખોલો હૃદયની હસ્તી.

મીઠી—મુકો તમારી મસ્તી.

મક્ત—બહાલી શાને હુલાવો.

મીઠી—જવો ઘેલા ના સતાવો.

મક્ત—આ છે સુંદર પ્રેમનો ક્યારો. (૨)

ખંને—ઝુલશું, રમશું, ખેડ સાથ રસીલી ઓ પ્રેમથી.

મક્ત—ખોલોને મુખડું આજ.

—બાબુ બરોડીયા—

(૧૨)

શાંતી—

કઠીન છે ભવનાં નીર તરવા, કીનારે જવું શી રીતે,

મસ્ત પવન માયાનો વાતો,

ડગલે પગલે સામે જણાતો.

નૈયા વંટોળે ચડતી કીનારે....જવું શી રીતે,

એ માયામાં માનવ ભૂલે,

પંથ ભૂલી જડતાં ચગડોળે.

અંચળ ચિત્ત અગી જતું રે...કિનારે જવું શી રીતે—કઠીન.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા

(૧૩)

શાંતી અને બહેનો—

બહેનો ઉન્નતીનો રાહ, સાચો રેંટીઓ રે (૨)

કાંતો રેંટીઓ રે, કાંતો રેંટીઓ રે (૨)

એ છે ગુણનો ભંડાર, ગરીબોનો તારણુહાર (૨)

નથી મોલ છે અમોલ. (૨)

અભંગ એક છે હથિઆર સાચુ રેંટીઓ રે (૨)

મીઠો છે એનો રણુકાર, મુક્તી હિંદને દેનાર. (૨)

નમન કરે વારંવાર (૨)

ઝણુ દેશનું ઉતારો કાંતી રેંટીઓ રે (૨)

—નટવરલાલ મેંદાવાળા—

(૧૪)

ભારતી—

આર્ય સંસ્કૃતિની સૌરભ ધર ધરમાં ફેલાય.

સબળ શિક્ષણ અપાય,

ત્યારે હિન્દ હતું તેવું નંદનવન બની બન્ય

જ્ઞાન સંતતિનાં ઉત્તમ,

બચપણથી પોષાય

નવીન ચેતન સીંચાય.....ત્યારે

કલ્પી ચરિત્ર સાવિત્રી, દમયંતિ જીવનનાં

પાઠ શીખે એવા નીરંતર સદ્ વર્તનનાં

જ્યારે ઉન્નતકર કેળવણી મંદીરો સ્થપાય.

લીલી વાડી આ રચાય.....ત્યારે

—શંકરલાલ બ્રહ્મભટ્ટ

(૧૫)

યુવાન—

શું જોઈને હસો છો, હસનાર તો રહે છે.

શું મસ્તીએ ચઢા છો, ચડનાર તો પડે છે.

એવી ચઢાવો મસ્તી, માઝા મૂકી શકે ના

જેહદ જતાં કિનારે, લાખખો જીવન સહે છે.

શાને ખુમારી રાખો, ખોવાઈ જશે પળમાં

જે ખોઈ બેઠા તેને શોધી નહીં જડે છે.

જો નજર જગત આ, જોતાં મહાન સાગર

ખિન્દુ સમુ જીવન કાં, ઉછળાટ પર ચડે છે.

—શંકરલાલ બ્રહ્મભટ્ટ

(૧૬)

જવાહીર અને બાળકો—

આ નગરીને છોડી દઈશું,

માયા બંધન તોડી દઈશું, આ નગરીને.

એક ઉમંગ ભરી લઈદીલમાં,

ભવસાગરને પાર કરીશું. આ નગરીને..

આશા નિરાશા ક્રમ માયાનો
 નાશ છે એક દીન આ કાયાનો
 ધીરજથી સુકર્મ કરીને વિજયશ્રીને વરીશું. આ નગરીને.
 —નટવરલાલ મેંદાવાલા

(૧૭)

મહત—

મીઠી યાદ તારી, રાતે સદા સતાવે;
 હૃદમાયે જગત આપું, શંકા જીવોને લાવે.
 દીપક બનીને આવો, પ્રેમની જ્યોતિ જગાવો,
 પ્રેમે બની પતંગ હું, હૃદયે બલી ચઢાવું...મીઠી
 વીણા બનીને આવો, ગીતો મધુરાં ગાવો,
 રહેશું સદા ઉમંગે, લેશું જીવનનો લાવો....મીઠી
 —બાબુ બરોડીયા.

(૧૮)

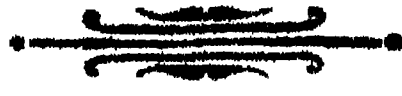
મહત અને મીઠી—

મહત—ધીરે ધીરે આવો ચાંદની મારી,
 મીઠી—ચંદ્ર તમે હું ચકોરી તમારી
 મહત—ચંદ્ર તલસતો....યાદમાં તારી,
 મીઠી—નાચું નચાવું થન થન થનનનનન.
 મહત—બંસી બજાવું બન બન બનનનન,
 બંને—પ્રેમે ગાશું ગીત સુરીલાં....ધીરે....
 મીઠી—બાદળ ઘેલી વરસું વેગે;
 મહત—તારી કળાને કોઈ ન પુગે.
 બંને—પ્રેમ તણા ભંડાર ભરીશું....ધીરે ધીરે...
 —બાબુ બરોડીયા.

(૧૯)

પુલી રહ્યા છે, ભૂલી રહ્યા છે, માયાના અંધારે,
 એ માયાના જળ છે ઉંડા, પહોંચો નહિ કિનારે;
 મૃગજળ સમ છે જુઠી માયા, ક્ષણભંગુર આ કાચી કાયા,
 જીવો નિહાળી આત્મા દર્પણે, સ્વાર્થ કદી ના તારે—માયા;
 મસ્ત બનીને આજ કરો છો, નહીં કરવાના કર્મ કરો છો,
 સળગી જશે એક આહથી, આગ કે' નહિ ઠારે માયા.
 —નટવરલાલ મેંદાવાલા.

અંક ત્રીજો

(૨૦)

જવાહીર—

પ્રેમ પ્રસાદી પરમ પરિબ્રહ્મ,

વો નહિ મસ્જીદ મન્દર.

હુંઠતે ફીરતે કયોં ઉસકે।

વો હૈ મનકે અન્દર. પ્રેમ.

ભેદભાવ ઉંચનીચ કે છોડો।

અન્યાયી બન્ધન સખ તોડો.

દીલ હૈ દુનિયા આંખ સમંદર,

શ્રી પ્રભુ ઉસકે અંદર. પ્રેમ.

કામ ક્રોધ તો હૈ હરખર્ષ

વોહી બનાતા હૈ સખકો કસાઈ

રામ, રહીમ તો એક રૂપ હૈ

વોહી ઐ અલ્લાહો અકબર. પ્રેમ.

—નટવરલાલ મેંદાવાળા—

(૨૧)

મફત અને મીઠી—

મફત—એક નાનોશી નગરી વસાવીશું,

મીઠી—નાની નગરીમાં, સુખદુઃખ મનાવીશું. એક.

મફત—પ્રેમસાગર જીવોને ઉછાળા ભરે,

મીઠી—ધરો હસ્તે સુકાનને નાવિક અરે !

બંને—જીવનનૈયાને પાર ઉતારીશું. એક.

મફત—દે ઈશ્વર તુ સુખુદ્ધિ અમને અરે,

સુકત કરવા ભારતના બંધન અરે.

બંને—દેશસેવામાં જીવન વીતાવીશું. એક.

—બાળુ બરોડીયા—

(૨૨)

પ્રભુજીની આ માયા
દીવસરાત, નિશાનાથ

પ્રભુજીએ બનાવ્યા. પ્રભુજીની.
સહુ કહે છે કે મેં આ કયું, મનમાયાએ સહુનું હયું.
નશી તેં કયું નથી મેં કયું;

જલ, સ્થલ, પ્રભુએ બનાવ્યા. પ્રભુજીની.
કહું તું માન રે, પ્રાણ પ્રભુ જાણ રે
ધીમે ધીમે, ડગે ડગે

પ્રભુજીએ ભરમાવ્યા. પ્રભુજીની.
હોલઈ જશે જીવન દીપ
પાપથી તું છીપ છીપ
કઠીન છે, જીવન રાહ, કાચી કાચા. પ્રભુજીની.

—નટવરલાલ મેંદાવાલા—

શાંતી !!

સમાપ્ત.

શાંતી !!

સુંદર સસ્તુ, આકર્ષક અને ટાઈમસર.

છાપકામ ક્યાં કરાવશો ???

કાર્ડ કવર, લેટરબુક, વીજીટીંગ કાર્ડ, કંકોત્રી અને તમામ
જાતનું મીલોનું કામ તેમજ નાટક મેળાવડા એમેચ્યુઅલ કલબ
વિગેરેનું પ્રિન્ટીંગ કામ કરી આપવામાં આવે છે.

એક વખત ઓર્ડર આપી ખાત્રી કરો.

વધારામાં.....શું

(બુકવર્કનું તમામ કામ) બુક વર્કની દરેક સાઈઝમાં
ઇંગ્લીશ, ગુજરાતી, સંસ્કૃત.

તેમજ અર્ધમાગધીનું કામ તદ્દન નવાટાઈપથી કરી આપવામાં આવે છે.

લખો અગર રૂબરૂ મળો:—

ધી મહેન્દ્ર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

રતનપોળ ગોલવાડ, અમદાવાદ.

ગ્રાહકોને સંતોષ એ અમારો મુદ્દા લેખ છે.

કાયસ્થ એન્ડ સન્સ

ના

સૌરભભર્યા બ્રાહ્મી, આમળા, ચમેલી, મોરસલી, ગુલાબ
વિ. ગુણ તેમજ સુગંધથી ભરપુર હેર ઓઇલ વાપરો.

અમારા વખાણ અમે કરીએ એના કરતાં આપ
એક વખત વાપરી ખાત્રી કરો.

સ્ટોકીસ્ટ,	કેકાણું,	ચીફ એજન્ટ,
નટવરલાલ શંકરલાલ	ખસીપુર,	સરસ્વતી સોસાયટી
એન. જી. કાયસ્થ	બુખારા.	બંગલો નં. ૯.
		સરખેજ રોડ, અમદાવાદ.

તા. ક:—પત્ર લખવાથી માત્ર ઘેર બેઠા પહોંચાડવામાં આવે છે.

ઉચ્ચ અને સર્વોત્તમ

“લાઉડ સ્પીકર” ની ગોઠવણ

અને

સંતોષકારક રેડીઓ રીપેર કામ માટે

ગુજરાતભરમાં વિશ્વાસપાત્ર સ્થળ:—

ધરતું સરનામું,
આર. એન. ટોલાટ.
૧૩, અરૂણ સોસાયટી,
સરખેજ રોડ,
ટેલીફોન નં. ૭૧૨૪.

આર. ટોલાટ કું.

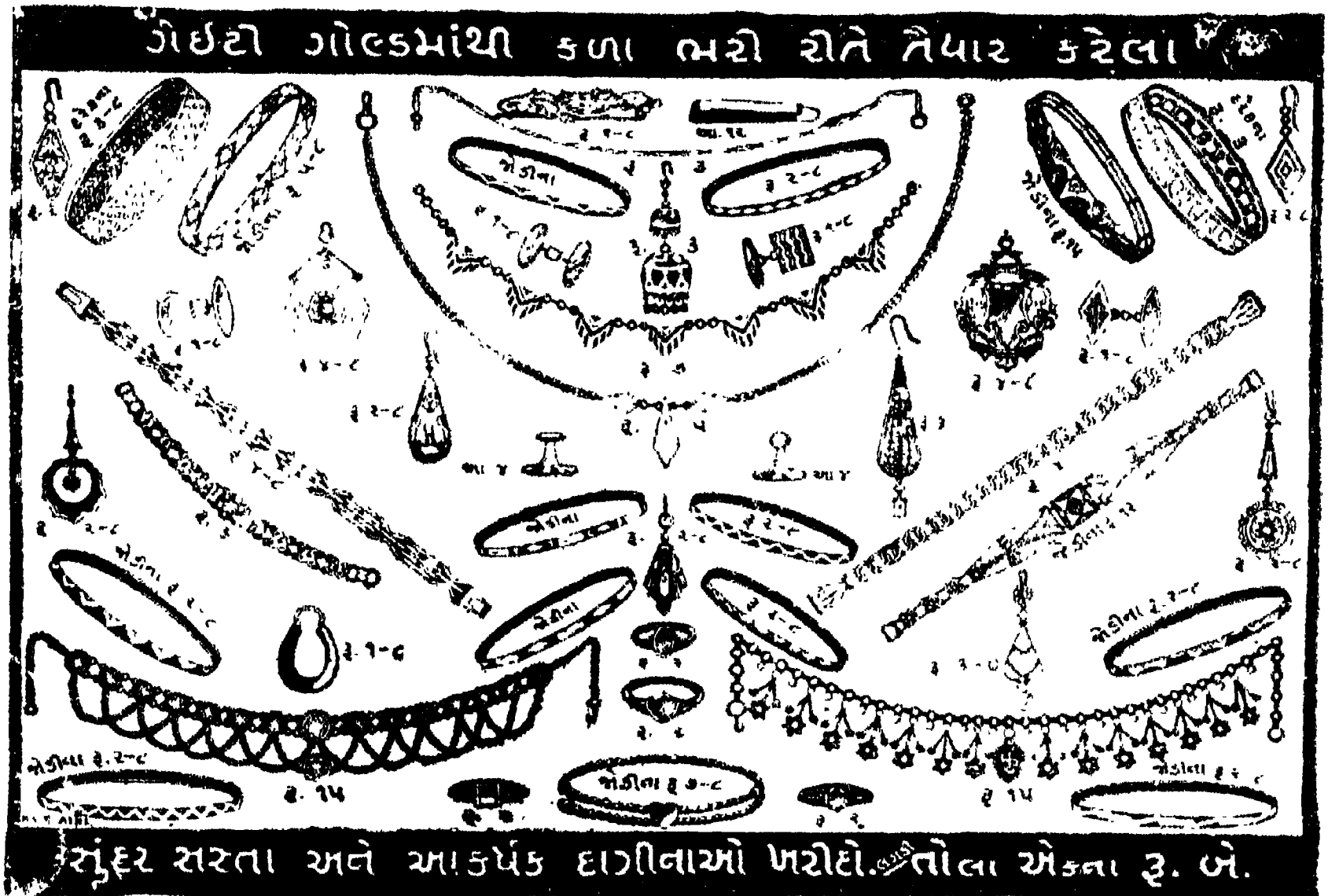
ચાર રસ્તા,
વેરાહદી પાડા સામે, ખાડીયા,
અમદાવાદ.

પત્ની સાથે 'સંગઠન' સાધવા

આજેજ નક્કી કરો

સુંદરતાથી શોભતા! અનુપમ કારીગરીથી આપતા!

ગેઈટી ગોલ્ડના

દાગીનાઓ ખરીદો

કારણ કે તે

રંગે ને રૂપે લગભગ સાચા સોનાની બરાબરી કરે છે

હેડ ઓફીસ:— ગેઈટી ગોલ્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ.

રતનપોળ-અમદાવાદ.

આનંદ,
ખારગેટ,
ભાવનગર.

આનંદ,
પરિ, ન્યુ હુમાન
લેન,
મુંબઈ નં. ૨

એજન્ટ,
કે. એમ. શ્રોફ
ચાવડી બજાર,
હિદ્રાબાદ (સીંધ)

એજન્ટ,
અબદુલકરીમ
હિસમાનભાઈ
હીમતનગર.

